

Ζοζέφ Κεσέλ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΠΕΣΤΡΕΨΕ*

Α΄

ΔΩΔΕΚΑ ΑΝΤΡΕΣ ἔσκαβαν ἓνα λάκκο.

Ἦταν ἓνα φθινοπωρινό, βροχερό βράδυ. Στὸν οὐρανὸ ὅπου τὸ φέγγος ἀντιστεκόταν ἀκόμη, ἡ σελήνη ἔδειχνε τὸ νοτιότερό πρόσωπό της. Μιὰ ὑγρὴ πνοὴ πέραγε μέσα ἀπὸ τὶς ἤδη νυχτερινὰ ντυμένες σημιδές, πάνω ἀπ' τοὺς ἀγρούς καὶ τὸν λασπερὸ δρόμο. Στὸ βάθος μακριὰ ἢ μικρὴ πόλη καταλάγιαζε μὲς στὸ σκοτάδι χωρὶς φωτιές.

Ἡ σιωπὴ τοῦ δειλινοῦ βάραινε πάνω στοὺς ἄντρες ποὺ μὲ ἀργές κινήσεις βύθιζαν τὰ φυτάρια τους στὴ μουλιασμένη γῆ, ἔριχναν μακριὰ τὸ μουσκεμένο χῶμα κι ἔσκυβαν μὲ θαμπὰ μάτια πάνω ἀπὸ τὸ λάκκο ποὺ πλάταινε ἀπὸ λεπτὸ σὲ λεπτό. Πότε-πότε ἓνας ἀπ' αὐτοὺς, ποὺ καταλαμβανόταν ἀπὸ ἴλιγγο, ἀπέμενε ἀκίνητος κι εἰσέπνεε βαθιὰ τὴ βραδινὴ ἀνάσα· ἢ στύλωνε στὴν πεδιάδα ἓνα βλέμμα τρελαμένου ζώου. Τότε οἱ στρατιῶτες ποὺ ἐπιτηροῦσαν τὴν ὁμάδα, καθὼς βιάζονταν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πόλη γιὰ τὸ βραδινὸ φαγητό, πλησίαζαν τὸν ἄντρα καὶ μὲ σιωπηλὴ βιαιότητα τὸν ἔσπρωχναν μ' ἓνα χτύπημα τοῦ ὑποκόπανου. Ἐκεῖνος δὲν στρεφόταν παρὰ ξανάπιανε μηχανικὰ τὴ δουλειά του.

Μερικὰ βήματα παραπέρα, καθισμένοι μὲ τὴ ράχη ἀκουμπισμένη σ' ἓνα λασπωμένο ἀνάχωμα, μ' ἓνα βαρὺ περιστροφὸ πάνω στὰ γόνατά του, κάπνιζε ἓνας λεβεντονιός. Ἔμοιαζε ἀργόσχολος, ξένος πρὸς τὴ σκηνή. Ἦταν ὁ δήμιος. Τὸ χέρι του μὲ τὰ λεῖα νύχια, μὲ τοὺς χονδροειδεῖς ρόζους, ἔσφιγγε δυνατὰ τὸ μπράτσο ἐνὸς παιδιοῦ ποὺ ἔτρεμε σύγκορμο.

Μόλις τελείωσε τὸ τσιγάρο του, ἔφτυσε, κοίταξε τὸν μικρὸ καὶ σήκωσε τοὺς ὦμους του.

– Μὴν ἐπιχειρήσεις νὰ τὸ σκάσεις, ἀνόητε, τοῦ εἶπε. Δὲ φελάει σὲ τίποτα. Κι ἄλλωστε δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψεις τὸν πατέρα σου τὴ στιγμὴ ἐτούτη. Δὲν ἔχεις τὸ πνεῦμα τῆς οἰκογένειας.

Ὁ δήμιος κοίταξε τοὺς στρατιῶτες, κλείνοντάς τους τὸ μάτι, ὅμως ἐκεῖνοι δὲν τὸ ἀποφάσισαν ποσῶς νὰ γελάσουν. Μεταξὺ τῶν καταδικασμένων, ὑπῆρξε κι ἓνας ποὺ σταμάτησε νὰ σκάβει, γιὰτὶ ἐτοῦτος ἔσκαβε καὶ τὸν τάφο του ἀλλὰ καὶ τὸν τάφο τοῦ γιοῦ του. Μὲ ὑστερικὴ φωνὴ τσύριξε:

– Δὲ θὰ τὸν σκοτώσετε, ἔ; Τὸ ξέρετε δὲ καλὰ πὼς ἓνας πιτσιρικὰς δὲ συνωμοτεῖ. Ἄχ ἔσεις, φτοὺ νὰ μοῦ...

Ἐνα χτύπημα μὲ τὸν ὑποκόπανο κατάμουτρα τὸν σταμάτησε. Κόκκινος ἀφρὸς ξεπήδησε ἀπ' τὸ στόμα του καὶ τὴ μύτη του κι ἔπεσε χάμω. Στὴ θέα τοῦ αἵματος, τὰ μάτια τοῦ δήμιου, ποὺ ἦταν μέχρι τότε εἰρηνικά, μισόκλεισαν καὶ τὰ χεῖλη του τρεμόπαιξαν. Σηκώθηκε πάνω, ἔσπρωξε τὸ παιδί πρὸς τὴν ὁμάδα τῶν ἀντρῶν καὶ εἶπε:

– Ἄρκετὰ βαθιὰ εἶναι ἡ τρύπα.

Οἱ καταδικασμένοι σταμάτησαν στὴ στάση ποὺ τοὺς εἶχε συλλάβει ἢ διαταγὴ, μὲς στὸ μόχθο τῆς δουλειᾶς, τῆς ζωῆς. Κι ἀκούστηκε ἓνας ἀπ' αὐτοὺς νὰ κλαίει μ' ἀναφιλητὰ.

Ἕνας ἄλλος πρόφερε ἀργὰ μὲ τὸ ἐκστατικὸ χαμόγελο ἑνὸς τρελοῦ:

– Σύντροφοι, τὸ φῶς πάει νὰ σβῆσει. Κοιτάξτε τί ὠραῖο φῶς!

Γοργὰ οἱ στρατιῶτες τοὺς παρέταξαν σὲ κανονικὴ σειρὰ, γερμένους ἤδη πάνω ἀπ’ τὸν τάφο ποὺ ἔχασκε προσμένοντάς τους· καθὼς τὸ παιδί σπάραζε, μιὰ βαριά γροθιά τὸ ἔριξε στὰ γόνατα.

Κι ὁ δῆμιος ἐκτέλεσε μεθοδικά, τὸν ἕναν μετὰ τὸν ἄλλον, τοὺς κατάδικους μ’ ἕναν πυροβολισμό στὸν αὐχένα. Τὰ πτώματα σωριάζονταν, ἀναμειγνύονταν μὲ τὴν ξεκοιλιασμένη γῆ. Ὅταν ὅλα τέλειωσαν, ὁ δῆμιος ἐπέστρεψε μαζί μὲ τοὺς σιωπηλοὺς στρατιῶτες στὴν πάντοτε σκοτεινὴ, πάντοτε σιωπηλὴ πόλη.

B’

Ἐκεῖ πέρα, σ’ ἕνα διώροφο ξύλινο σπίτι, μιὰ ἡλικιωμένη γυναίκα καὶ μιὰ κοπέλα κάθονταν μπρὸς σ’ ἕνα τραπέζι. Τὸ σκοτάδι ἀπάλειψε τὸ πρόσωπό τους, ἀφήνοντας ἕνα πενιχρὸ φέγγος μόλις νὰ καθοδηγῆ τις κινήσεις τους, ὅμως ἐκεῖνες δὲν βιάζονταν καθόλου ν’ ἀνάψουν τὸ φῶς, θέλοντας κατόπιν σιωπηλῆς συμφωνίας νὰ καθυστερήσουν τὴ στιγμή ὅπου ἡ καθεμιά τους θὰ διάβαζε καὶ πάλι στὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἄλλης τὴν ἀνησυχία ποὺ τις ἔπνιγε.

Τὸ σκοτάδι ἦταν σὰν ἀνάπαυλα στὸν πόνο τους καὶ πίσω ἀπὸ τὸ πέπλο του οἱ ἀλλοιωμένες φωνές τους μποροῦσαν νὰ προσπαθήσουν νὰ κάνουν ἀδιάφορες συζητήσεις.

Ἐτρωγαν ἀργὰ κάτι σὰν μαῦρο νεροζούμι ἀπὸ σπόρους βρώμης, ἀπὸ πολτὸ μαύρου φωμιοῦ καὶ ψαροκόκκαλων ρέγγας, ποὺ εἶχαν προστεθεῖ γιὰ τὴ γεύση. Σὲ μιὰ ξύλινη γαβάθα μερικὰ μῆλα ἔλαμπαν ἀμυδρά, ἔλκοντας τις τελευταῖες λάμφεις.

– Οἱ μέρες μικραίνουν, δὲν νομίζεις, μαμά; εἶπε ἡ κοπέλα.

– Ἴσως, δὲν ξέρω, δὲν παρατηρῶ πια τίποτα.

Σώπασαν μ’ ἕνα κόμπο στὸ λαιμό.

Δὲν εἶχαν ἀκόμη τελειώσει τὸ βραδινὸ τους ὅταν χτύπησαν στὴν πόρτα. Μὲ μιὰ ἐνστικτώδη κίνηση, μὲ τὴ βιάση σφιχτοχέρηδων, οἱ δύο γυναῖκες ἔσπευσαν νὰ κρύψουν τὰ φροῦτα καὶ τὴν κατσαρόλα ὅπου παρέμενε λίγη πηχτὴ σούπα. Ὑστερα ἄνοιξαν τὴν πόρτα. Μπῆκε μέσα μιὰ φιλόλιγνη μορφὴ ποὺ τὴν ἀναγνώρισαν παρ’ ὅλο τὸ σκοτάδι.

Ἦταν ἡ Πελαγία, μιὰ γεροντοκόρη καὶ φτωγὴ συγγένισσα, ποὺ πρὶν ἀπὸ μερικοὺς μῆνες ζοῦσε στὸ σπίτι τους σὰν οἰκονόμος καὶ συγχρόνως τσανακογλείφτρια. Εἶχε φύγει μιὰ μέρα ξαφνικὰ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι δὲν ἠθέλε νὰ ζεῖ εἰς βάρος τῶν συγγενῶν της. Στὴ μικρὴ πόλη ὅπου, παρ’ ὅλη τὴν τρομοκρατία, παρέμενε ζωηρὴ μιὰ ὀξεία περιέργεια, οἱ κάτοικοί της εἶχαν σαστίσει ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτό, καὶ μάλιστα ἀκόμα περισσότερο ἀφοῦ ἡ Πελαγία ζοῦσε πάρα πολὺ καλά, καὶ στὸ μαραμμένο καὶ σουρωμένο πρόσωπό της ὑπῆρχε μιὰ καινούργια ἔκφραση, παράξενο μείγμα ἀνωτερότητας, ἔντασης κι ἀνησυχίας. Πιστευόταν πὼς ἀσχολιόταν μὲ κρυφὴ κερδοσκοπία ἢ ἀκόμα πὼς εἶχε ἀρέσει σὲ κάποιον νεόπλουτο ποὺ παθιάστηκε μὲ τοὺς τρόπους καὶ τὴν ἀγωγή της.

– Καλησπέρα, Ἰρίνα Φιλίπποβνα, εἶπε ἡ γεροντοκόρη μὲ χροιά σεβασμοῦ. Καλησπέρα, μικρὴ μου Ὅλγα.

Ἐκεῖνες μουρμούρισαν μερικὲς λέξεις καλωσορίσματος, καὶ ἡ μητέρα πρότεινε:

– Πηγαίντε στὸ δωμάτιό μου· θὰ ξεστρώσω τὸ τραπέζι. Θὰ σᾶς συναντήσω σὲ λίγο.

Ἦθελε νὰ μείνει μονάχη της, καθὼς δὲν ἔνιωθε τὴ δύναμη νὰ μιλήσει, κατακυριευμένη ἀπὸ τὴν ἀγωνία ποὺ τὴν ἔσφιγγε ἀπὸ τὸ βράδυ ὅποτε εἶχαν ἐξαφανιστεῖ ὁ γιός της κι ὁ ἄντρας τας.

Ὅταν ἀνέβηκαν πάνω, ρώτησε ἡ Πελαγία:

– Ἐχομε τίποτα νέα, καημενούλα μου;

– Τίποτα κι ὅμως πᾶνε ὀκτὼ μέρες ποὺ πῆραν τὸν μπαμπὰ καὶ τὸν Γκεόργκι.

– “Εφτασε στ’ αὐτιά μου, εἶπε ἡ γροντοκόρη, ὅτι κατηγοροῦσαν τὸν πατέρα σου πῶς εἶχε δεχτεῖ ἐπικίνδυνες ἐπιστολὲς καὶ πῶς τις εἶχε δώσει στὸν μικρὸ νὰ τις μεταφέρει.

Ἡ Ὑλγα ἔσφιξε τὰ χεῖλη της γιὰ νὰ καταπνίξει ἕνα βογγητό, ἐπειδὴ ἀντιλαμβανόταν πίσω ἀπὸ τὴν κατηγορία γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦσε ἡ Πελαγία, τὸ ἴδιο τὸ προφίλ τοῦ θανάτου.

Στὴ σιωπὴ ποὺ ἐπικράτησε, ἄκουσαν τὸ σύρτη νὰ τρίζει κάτω, ὕστερα μιὰ πνιχτὴ κραυγὴ τῆς Ἰρίνα Φιλίποβνα. Ἡ κοπέλα καὶ ἡ Πελαγία κατέβηκαν γρήγορα, ἀλλὰ βρῆκαν τὴν τραπεζαρία ἄδεια. Ἕνας θόρυβος ἀπὸ συγκεχυμένα λόγια ἐρχόταν ἀπὸ τὸ διπλὰν δωματίο ποὺ ἡ πόρτα του ἦταν μισάνοιχτη. Ἦταν τόσο κατασκοτεινά ποὺ οἱ δύο γυναῖκες δὲν μπόρεσαν νὰ διακρίνουν σὲ ποιὸν μιλοῦσε ἡ Ἰρίνα Φιλίποβνα, ἡ ὁποία βγῆκε ἀμέσως, ἔκλεισε πυρετικά τὴν πόρτα καὶ στήθηκε μπροστά της θέλοντας νὰ ἐμποδίσει τὸ πέρασμα.

– Τί τρέχει; ρώτησε ἡ Πελαγία.

Ἡ μητέρα ἀπάντησε μὲ χαμηλὴ, βραχνιασμένη, ἄγρια φωνή:

– Δὲν εἶναι τίποτα, ἀπολύτως τίποτα. Τὰ νεῦρα μου εἶναι χάλια. Κάποιος μεθυσμένος θέλησε νὰ μπεῖ μέσα κι αὐτὸ μοῦ προκάλεσε κάτι σὰν νευρική κρίση. Ἀντίο, Πελαγία. Πάω νὰ ξαπλώσω. Κι ἡ Ὑλγα εἶναι κουρασμένη. Ἀντίο.

Ἡ γροντοκόρη φίλησε τὶς συγγένισσές της κι ἔφυγε δίχως νὰ πεῖ κουβέντα.

Κολλημένη στὴν ξύλινη πόρτα, ἡ Ἰρίνα Φιλίποβνα ἄκουσε τὰ βήματα τῆς Πελαγίας νὰ χάνονται. Τότε ἔσπρωξε τὸ σύρτη κι εἶπε στ’ αὐτὴ τῆς κόρης της:

– Τώρα, γρήγορα φῶς κι ἕνα βρεμένο πανί. Ὁ Γκεόργκι εἶναι ἐδῶ.

Ἡ Ὑλγα ἐπέστρεψε μὲ μία λάμπα στὸ χέρι της ποὺ ἔτρεμε καὶ λίγο ἔλειψε νὰ τὴν ἀφήσει νὰ πέσει ἀντικρίζοντας, στὸ βάθος τοῦ δωματίου, τὸν ἀδελφὸ της σωριασμένο σὲ μία πολυθρόνα. Ἦταν καλυμμένος ἀπὸ μουντὴ πορφύρα· ἀπὸ τὸν ὑγρὸ καὶ βαρὺ λαιμὸ του σβῶλοι στὸ χρῶμα τρυγίας καὶ καφετι ὑγρὸ ἔρρεαν σὰν ἀπὸ μιὰν ἀνεξάντλητη λίμνη. Αὐτὰ κυλοῦσαν ἀπὸ τὸν τρυπημένο αὐχένα ποὺ ξέχυνε ἀκατάπαυστα ἕνα παχύρρευστο αἷμα.

Ἡ Ἰρίνα Φιλίποβνα ἔπλενε ἀπαλὰ τὴν πληγὴ μουρμουρίζοντας ἀνερμάτιστες λέξεις ὅπου ἐπανερχόταν ὁ ἴδιος θρῆνος:

– Ἕνα παιδί, νὰ τὸ κάνουν αὐτὸ σ’ ἕνα παιδί...

Ἡ Ὑλγα ἔπεσε στὰ γόνατα πλάι στὴν πολυθρόνα, ἔπιασε τὰ χέρια τοῦ ἀδελφοῦ της καὶ ρώτησε μέσα ἀπὸ λυγμούς:

– Γκεόργκι μου, ἀγοράκι μου, μικρὸ μου, τί συμβαίνει; Τί σοῦ ἔκαναν;

Τὸ παιδί τὴν κοίταζε μὲ τὰ πανικόβλητα καὶ δύστυχα μάτια του, θέλησε νὰ μιλήσει, ἀλλὰ ἕνας ἀπαίσιος βορβορυγμὸς βγῆκε ἀπ’ τὸ λαιμὸ του, ἐνῶ ἄλικος ἀφρὸς τοῦ λέρωνε τὰ χεῖλη.

– Θεέ μου, ἔχει τὴ γλώσσα του κομμένη, στέναξε ἡ κοπέλα. Καὶ τότε ὁ μπαμπάς;

Ἡ Ἰρίνα Φιλίποβνα ἔκανε μιὰν ἀπελπισμένη κίνηση. Ἡ Ὑλγα ἔκλεισε τὰ μάτια της γιὰ νὰ μὴ βλέπει τὸ πρόσωπο τοῦ μικροῦ, μὰ πίσω ἀπ’ τὰ κλειστὰ βλέφαρά της, ἄθελά της, ἐκτυλίχθηκε μιὰ τρομερὴ τοιχογραφία: ἡ ἐκτέλεση, ἡ ἀφύπνιση τοῦ παιδιοῦ ἀνάμεσα στὰ ἀκόμη χλιαρὰ καὶ γλυῶδη πτώματα, ἡ ἐπιστροφή του στὸ σπίτι, μὲς στὸν πυρετό, τὸ αἷμα, τὴν ἀγωνία.

Χωρὶς δυνάμεις, ἀκίνητη, κοίταζε τὴν Ἰρίνα Φιλίποβνα νὰ περιθάλπει τὸν ἀδελφὸ της.

Γ’

Ἡ Πελαγία βιάδιζε γοργὰ στοὺς σκοτεινοὺς δρόμους. Κάθε τόσο ἄκουγε τὸ ποδοβολητὸ ἢ τις βρисиές μιᾶς περιπολίας, ὁ μόνος θόρυβος ποὺ θύμιζε τὴν ἀνθρώπινη παρουσία μέσα

στην κοιμισμένη μικρή πόλη. Μὰ ἡ γεροντοκόρη δὲν ἔνιωθε διόλου τὸ φόβο ποὺ ἀκόμα καὶ τὴ νύχτα ἔμοιαζε νὰ πλήττει τὰ κλειδαμπαρωμένα σπίτια, τὰ σκοτεινὰ παράθυρα. Ἀπεναντίας ἀνέπνεε μὲ παράξενη ἡδονὴ τὴν ἀτμόσφαιρα αὐτῆς τῆς ἄδειας πόλης, πάνω στὴν ὁποία τὸ ἀσήμαντο φεγγάρι, τριμμένο ἀπὸ τὰ σύννεφα, ἔριχνε ἓνα τραγικὸ φέγγος, καὶ τὰ βήματά της σφυροκοποῦσαν μὲ ἀγαλλίαση τὸν ἀνώμαλο δρόμο.

Δὲν ἐπέστρεψε στὸ σπίτι της παρά, παίρνοντας μιὰ πλαισιωμένη ἀπὸ ἀπογυμνωμένες συμῆδες λεωφόρο, κατευθύνθηκε πρὸς τὸ παλαιὸ γυμναστήριο, ἓνα μεγάλο, πρόσφατα ἀσβεστωμένο, κτίριο, ποὺ τὰ βαμμένα μαῦρα παράθυρά του δὲν ἄφηναν διόλου νὰ εἰσχωρήσει τὸ φῶς. Ἦταν ἡ ἔδρα τῆς Τσεκά!

Ἐνας ντυμένος στὰ δερμάτινα ἄντρας φρουροῦσε τὴν εἴσοδό του, νωχελικὰ ἀκουμπισμένος στὸν τοῖχο. Ἡ Πελαγία τοῦ ψιθύρισε κάποιες λέξεις κι ἐκεῖνος τὴν ἄφησε νὰ περάσει. Ἀνέβηκε στὸν ὄροφο τῶν «πληροφοριῶν» καὶ μπῆκε σ' ἓνα γραφειάκι πλημμυρισμένο ἀπὸ δελτία καὶ φωτογραφίες.

Ἐκεῖ, κάθε νύχτα, καθόριζε τὶς ἀνθρώπινες τύχες.

Μόλις κάθισε στὸ γραφεῖο της, ἡ στάση τῆς γεροντοκόρης ἄλλαξε. Ἀνόρθωσε μὲ ὑπεροψία τὸ ἀχαμνὸ μπουστο της. Θὰ ἴλεγε πὼς ἓνα σκληρὸ φῶς, ποὺ ἐρχόταν ἀπ' τὰ βάρθρα τῆς ὑπαρξῆς της, ἀλλοίωνε τὸ πρόσωπό της, τὸ σμίλευε τροχιά. Στὰ μάτια της ἀναφειξοφινικὰ μιὰ ζέση σταθερή· τὸ στόμα της τραβήχτηκε σὰν τεντωμένο νῆμα, τὰ ὀστεώδη χέρια της βυθίστηκαν στὰ σκόρπια χαρτιά μὲ τὴν πυρετώδη νοσηρότητα ποὺ ἔχουν τὰ χέρια τῶν φιλάργυρων ὅταν διαχειρίζονται χρυσὰ νομίσματα. Καὶ ἡ Πελαγία ἔχασε μὲ μιᾶς τὴν ἀδεξιότητα τῆς ἔρμης γεροντοκόρης. Στὸ γραφεῖο της ὅπου, ὡς ἀπόλυτος κυρίαρχος ζωῆς καὶ θανάτου, κρατοῦσε τὴ μοίρα ἀνθρώπων ποὺ ἀγνοοῦσαν ἀκόμα καὶ τὴν ὑπαρξὴ της, ἡ ἀκαμπτη σιλουέτα τῆς Πελαγίας ἔπαιρνε κάτι ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ μεγαλεῖο μιᾶς ἀρχαίας Μοίρας.

Παρέμεινε μὲ τὰ μάτια μισόκλειστα, χαμένη στὴ θολὴ ἀπόλαυση ποὺ τῆς ἔδινε κάθε βράδυ ἡ αἴσθησις τῆς ἐξουσιαστικῆς δυνάμεώς της. Ἡ ὑπηρεσία της ὡς πληροφοριοδότης τῆς Τσεκά δὲν τὴ συνήραζε λόγω τῆς εὐμάρειας ποὺ τῆς προσέφερε ἡ ὀργάνωσις αὐτή, ἀλλὰ λόγω τῆς εὐκαιρίας γιὰ ἀντεκδίκηση ποὺ τῆς παρείχε ἐνάντια σὲ ὀλόκληρη τὴν ὑπαρξὴ της ὡς συγγένισσας τσανακογλύφτριας, δαμασμένης, καταπιεσμένης. Μὲ τὸ βλέμμα σ' ἐπιφυλακὴ καὶ τὸ πνεῦμα σ' ἐργήγορη, ζοῦσε μέσα σὲ συνεχὴ ἔξαψη, στὴν ὁποία ἡ προσήλωσις πρόσθετε ἓνα εἶδος σεξουαλικῆς κι ἀπωθημένης ἀπόλαυσης. Καὶ κάθε ἀνθρώπινο συναίσθημα εἶχε σβῆσει ἀπ' αὐτὴν γιὰ νὰ κάνει τόπο σ' ἓνα ἄπληστο ἔνστικτο ἀνθρωποκυνηγοῦ.

Βάλθηκε νὰ ταξινομεῖ τὶς ἀναφορὲς της. Ἄμα τέλειωσε, φώναξε τὸν τσεκίστα ποὺ εἶχε βάρδια.

– Πῆς στὸν σύντροφο Συμεῶν πὼς ἔχω κάτι νὰ τοῦ πῶ, εἶπε.

– Μπορεῖς νὰ πᾶς ἡ ἴδια. Ὁ σύντροφος πρόεδρος ἔχει τελειώσει τὴν ἀνάκρισή του.

Ὅταν ἡ Πελαγία ἐμφανίστηκε στὸ γραφεῖο τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Τσεκά, ἓνας φρουρὸς ἔβγαине ἀπὸ κεῖ μέσα σέρνοντας ἓνα ἄψυχο σῶμα μὲ πρόσωπο γεμάτο ἐκχυμώσεις... Μὲς στὸ δωμάτιο ἔστεκε ἓνας μικρόσωμος ἄντρας· ὁ λαιμὸς του ἦταν χοντρός, τὰ μάτια του αὐλακωμένα ἀπὸ αἶμα, οἱ γροθιές του τεράστιες.

– Ἐνας ἀκόμα ἠλίθιος ποὺ δὲν ἤθελε νὰ μιλήσει, εἶπε ἀνασηκώνοντας ἀδιάφορα τοὺς ὤμους του. Λίγο καφέ, συντρόφισσα;

– Εὐχαρίστως, εἶπε ἡ Πελαγία.

1. Τσεκά (ἀκρωνύμιο τοῦ ρωσ. Tchrezvytchajnaia Komissia «Ἐκτακτὴ Ἐπιτροπὴ»), ὀργάνωσις μὲ ἀποστολὴ τὴ συντριβὴ κάθε ἀντεπαναστατικῆς στοιχείου καὶ τὴν ἀτάξιν τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς κερδοσκοπίας στὴ Σοβιετικὴ Ρωσία (τέλη 1917-1922), ἡ πρώτη πολιτικὴ ἀστυνομία τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος. Τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τσεκά προκρίναμε νὰ τοὺς ἀποκαλοῦμε, ὅπως καὶ στὸ πρωτότυπο κείμενο, τσεκιστές.

Ἐγκαταστάθηκαν μπρὸς στὸ πλατύχωρο τραπέζι τοῦ προέδρου, τὸ πνιγμένο στὰ χαρτιά καὶ στὰ χαρτονομίσματα, τὸ λερωμένο ἀπὸ μελάνι, στάχτες καὶ καφετὴ αἷμα. Ὁ σύντροφος Συμεὼν πρόσφερε στὴ γεροντοκόρη καφέ, κρέμα κι ἄσπρο ψωμί. Ἐκείνη τοῦ ἔκανε τὴν ἀναφορά της μὲ σαφήνεια, μέθοδο, ἀκρίβεια κι ὕστερα ρώτησε:

– Ἐκτελέστηκαν οἱ Σιλανίν; Ξέρεις, ὁ πατέρας καὶ ὁ γιός.

– Ναί, ἀπόψε, μὲ τὴ λίστα 16.

– Τὸ φανταζόμουν, εἶπε ἡ Πελασγία. Θὰ ἔχω ἀναμφίβολα κάτι τὸ καινούργιο αὔριο. Χρειάζομαι ἕναν ἄντρα.

Ἄφοῦ ὁ σύντροφος Συμεὼν ἐπιδοκίμασε, χωρίσανε.

Καὶ μέχρι τὴ στιγμή ποῦ ἡ αὐγὴ ἄνοιξε τὰ φρέσκα της μάτια πάνω ἀπ' τὴν πόλη, ἡ γεροντοκόρη κι ὁ πρόεδρος, ὁ καθένας ἀπ' τὴν πλευρὰ του, ἐργάστηκαν πυρετωδῶς μέσα στὸ σιωπηλὸ μὰ γεμάτο ὑπόκωφα βάσανα σπίτι ποῦ τὰ ὑπόγειά του ἦταν γεμάτα ἀπὸ ἀγωνιώδεις καὶ τρεμάμενες ἀνθρώπινες σκιές.

Δ'

Ἡ Ἰρίνα Φιλίπποβνα καὶ ἡ Ὑλγα ξαγρύπνισαν ὅλη τὴ νύχτα πλάι στὸ παιδί ποῦ δὲν μπορούσε νὰ κοιμηθεῖ καὶ ποῦ μέσα στὴν ἀδυναμία του νὰ προσφέρει μιὰ λέξη, ἔβαζε ὅλη του τὴν ἀγωνία στὰ μάτια του. Ἄμα ξημέρωσε καὶ μιὰ φειδωλὴ ζωὴ ἔτρεξε μέσ' ἀπὸ τὴν πόλη σὰν φτωχὸ αἷμα, εἶπε ἡ μητέρα στὴν κοπέλα:

– Μᾶς χρειάζεται ἕνας γιατρός.

– Ποιός; ρώτησε ἡ Ὑλγα.

Ἦταν πέντ' ἔξι οἱ γιατροὶ ἀλλὰ κανένας ποῦ νὰ ἐμπνέει ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη. Ὁ μπολσεβικισμὸς τοὺς εἶχε ἀπὸ χρόνια ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸ ἐπαγγελματικὸ μυστικὸ ὁ χαφιεδισμὸς εἶχε καταφέρει νὰ τοὺς διαφθείρει ὅπως καὶ τόσους ἄλλους. Οἱ δυὸ γυναῖκες δίστασαν πολλὴν ὥρα, ἀξιολογώντας τὴν ἐχεμύθειά τους, τὴ συνείδησή τους. Τελικὰ ἡ ἐπιλογή τους ἐπικεντρώθηκε στὸν πιὸ ἡλικιωμένο ἀπ' αὐτούς, ἕναν καλοκάγαθο γέρο ποῦ εἶχε περιθάλψει τὴν Ἰρίνα Φιλίπποβνα ὅταν ἐκείνη ἦταν ἀκόμη παιδί καὶ ποῦ ἡ τιμιότητά του τῆς φαινόταν ἀσφαλέστερη ἀπὸ τὴ γνώση του.

Ἡ Ὑλγα τὸν βρῆκε στὴ σοφίτα ὅπου κατοικοῦσε μὲ τὴ γυναῖκα του. Ἐνώπιόν της, ἡ κοπέλα δὲν ἀποτόλμησε νὰ ὁμολογήσει τὸ λόγο ποῦ τὴν εἶχε ὠθήσει νὰ ἔρθει· εἶπε στὸν γιατρὸ πὼς τὸν καλοῦσε γιὰ τὴ μητέρα της ποῦ ἔπασχε ἀπὸ ἀυπνίες.

Ὅταν ὁ γερο-γιατρός μπῆκε στὸ δωμάτιο ὅπου βογγοῦσε τὸ παιδί, δὲν κατάλαβε, ὅμως βλέποντας τὸ ἀπαίσιο τραῦμα, στάθηκε καὶ ψιθύρισε ἄναυδος:

– Τί τρέχει; Μὲ ἐξαπατήσατε, Ὑλγα Νικολάγιεβνα.

Ἡ μητέρα ἐξιστόρησε μὲ λίγα διακοπτόμενα λόγια τὴν ἀλήθεια. Ἐνῶ μιλοῦσε, ζωώδης τρόμος ἀλλοίωνε τὸ πρόσωπο τοῦ ἡλικιωμένου ἄντρα. Τὰ μάγουλά του ἔτρεμαν, ἐφίδρωση κάλυπτε τὸ φαλακρὸ κρανίο του.

– Δὲν μπορῶ ν' ἀναμειχτῶ σ' αὐτό, φέλλισε. Μὲ περιμένει ὁ θάνατος, σὰν μαθευτεῖ... Καὶ θὰ μαθευτεῖ. Ὅχι, ὄχι, φεύγω.

– Μὰ γιὰ σταθεῖτε, Πάβελ Φεοντόροβιτς, ἰκέτευσε ἡ Ἰρίνα Φιλίπποβνα, κοιτάζτε τον τουλάχιστον. Ἄφοῦ βρῖσκεστε ἐδῶ, πείτε μας τί πρέπει νὰ κάνουμε...

– Ὅχι, φεύγω, δὲν μπορῶ...

– Πάβελ Φεοντόροβιτς, μιὰ λέξη, μιὰ μόνο λέξη, εἶπε ἡ δυστυχημένη ἐνῶ γαντζωνόταν πάνω του... Κρύες κομπρέσες κάνουν καλὸ;...

– Δὲν ξέρω... Ναί.

– Δὲν κοιμᾶται. Δώστε μου κάτι.

– Πάρτε ἐτοῦτο τὸ φιαλίδιο μὲ τὸ λάβδανο. Τό ἔχει φέρει γιὰ σᾶς. Μερικὲς σταγόνες τὸ βράδυ. Τώρα, ἀντίο, Ἰρίνα Φιλίπποβνα. Συγγνώμη, ἀλλὰ καταλαβαίνετε, εἶναι θάνατος

για μένα... 'Η γυναίκα μου είναι τόσο γριά.

Με τὰ πόδια του κομμένα, φελλίζοντας συγγνώμες, βγήκε έξω δίχως νὰ ἔχει ρίξει οὔτε ἓνα βλέμμα στὸ τραυματισμένο παιδί.

Καθὼς ἔβγαινε, συνάντησε τὴν Πελασγία. Αὐτὴ ἀποτραβήχτηκε καὶ τίποτα στὸ πρόσωπό της δὲν φανέρωσε τὴ χαρὰ ποὺ κάνει ὁ κυνηγὸς ὅταν βρῖσκει κάποια ἵχνη θηραμάτων, ὅμως ἀπ' τὸ μεθοδικὸ μυαλό της πέρασε ἡ σκέψη:

«Θὰ μπεῖ στὰ δελτία μου ἀπόψε».

Στὴν ἐξωτερικὴ σκάλα παρατήρησε φαρδιῆς κηλίδες καφεκοκκινωποῦ χρώματος, ποὺ τὸ φιλόβροχο δὲν εἶχε καταφέρει νὰ τις ξεπλύνει καὶ μουρμούρισε:

– 'Η ἐκτέλεση χθὲς βράδυ, ἡ συγκίνηση τῆς Ἰρίνα, ὁ γιατρός, τὰ ἵχνη αἵματος. Δὲν χρειάζεται καν νὰ μπῶ...

Λίγες ὥρες ἀργότερα, καθὼς θέλησε ἡ Ὑλγα νὰ πάει στὴν πόλη, βρῆκε μπρὸς στὴν πόρτα ἓναν ρωμαλέο λεβεντονιὸ μὲ δερμάτινο σακάκι, ποὺ τὴ βούτηξε ἀπὸ τὸν ὦμο καὶ τὴν ἔκανε νὰ περιστραφεῖ βίαια φωνάζοντας:

– Δὲν περνᾷς πιά ἀπὸ δῶ, ὁμορφούλα μου.

'Η κοπέλα ρίχτηκε μὲς στὸ σπίτι μὲ τὰ γόνατά της λυμένα κι ἔπεσε στὸ πάτωμα μὲ λυγμούς. Δὲν εἶχε πιά τὴ δύναμη νὰ παλέψει· κάτι τὸ θολὸ σκέπαζε τὰ μάτια της, τὸ μυαλό της· στέναξε μὲ παιδικὴ φωνὴ ποὺ ἔκανε τὸ παράπονό της πιὸ ἀξιολύπητο.

– Μαμά, μαμά!

Βλέποντάς την ἡ Ἰρίνα Φιλίπποβνα καταπτοημένη, κατάλαβε πὼς λύγιζε ἡ τελευταία ἐλπίδα. Στὸ κουρασμένο της στῆθος, τῆς φάνηκε πὼς αἰσθάνθηκε τὴν ἐπιβραδυνόμενη καὶ δύσκολη κίνηση τῆς καρδιάς της. 'Η Ὑλγα τῆς εἶπε:

– Εἶναι ἓνας τσεκιστῆς ἔξω στὴ σκάλα, μαμά. Δὲν μπορῶ ἄλλο. Τρελαίνομαι.

– Πρέπει νὰ μάθουμε, εἶπε ἡ μητέρα.

'Ἄνοιξε ἀποφασιστικὰ τὴν πόρτα καὶ κοίταξε τὸν σκοπὸ ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, πασχίζοντας νὰ ἀνακαλύψει τί θὰ μπορούσε νὰ τὸν κάνει νὰ μιλήσει. Μιὰ βέβαιη διαίσθηση, γεννημένη ἀπ' τὴν ἀπελπισία της καὶ τὴν τρυφερότητά της, ὀδηγοῦσε τὴν ἔρευνά της. 'Ο οἶκτος; 'Οχι... Τὰ γαλανὰ μάτια του εἶχαν δεῖ πάρα πολλὰ ρημαγμένα πρόσωπα ὥστε νὰ συγκινηθεῖ. Μήπως τὸ συμφέρον;... Ἄναμφισβήτητα. Τὸ στόμα του ἦταν ἄπληστο καὶ τὸ μέτωπό του χαμηλό. 'Η Ἰρίνα Φιλίπποβνα μίλησε καθαρά, μὲ βαθιὰ φωνή:

– Γιατί εἶσαι ἐδῶ; 'Ἄν μοῦ τὸ πεις, θὰ πάρεις δύο μεγάλους χρυσοὺς σταυρούς.

'Ο ἄντρας ἔριξε μιὰ ὀξεῖα ματιὰ τριγύρω του καὶ ψιθύρισε:

– Δῶσε.

'Η μητέρα τράβηξε ἀπ' τὸ λαιμὸ τῆς Ὑλγας, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι σωριασμένη, τὸ ἱερὸ σύμβολο, ἀπαλλάχτηκε κι αὐτὴ ἀπὸ τὸ δικό της καὶ τὰ πρόσφερε στὸν τσεκιστῆ. Ἐκεῖνος ἐξήγησε τότε ἀδιάφορα καὶ λακωνικά:

– Φαίνεται πὼς ἔχετε κάποιον ποὺ τὴ γλύτωσε. 'Ο ἀρχηγὸς θὰ τὸν πάρει ἀπόψε. Θὰ τὸν πᾶνε στὸ νοσοκομεῖο καί, μόλις γιατρευτεῖ, στὸ λάκκο.

'Ο δρόμος σὰν ἀκτίνα ἑνὸς τεράστιου τροχοῦ γύρισε μπρὸς στὰ μάτια τῆς Ἰρίνα Φιλίπποβνα, ποὺ στηρίχτηκε στὸν τοῖχο νιώθοντας ξαφνικὰ ἀδύναμη. 'Ομως ὁ σκοπὸς τὴν ἔσπρωξε πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ μουρμουρίζοντας:

– Μὴ διανοηθεῖς νὰ λιποθυμήσεις ἐδῶ πέρα.

'Η Ὑλγα εἶχε ξανασηκωθεῖ ἐπίπονα, καὶ τὸ σαστισμένο της στόμα ἐκκόχιζε ἀποτρόπαια λόγια:

– Θὰ τὸν ξαναπιάσουν. Θὰ τὸν περιθάλφουν. Θὰ ἴρχονται στὸ νοσοκομεῖο γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ νέα του... Θὰ τὸν ψηλαφοῦν μὲ τὰ χέρια τους ἐκεῖ ὅπου τὸ αἷμα δὲν ἔχει ἀκόμη ξεραθεῖ σὰν τὸ ζῶο ποὺ τὸ παχαίνουν γιὰ τὸν χασάπη. Κι ἐκεῖνος θὰ ξέρει... Θὰ ξανακάνει σὲ λίγο τὸν ἴδιο δρόμο, θὰ ξαναδεῖ τὸ λάκκο, θὰ ξαναζήσει τὶς ἀπάνθρωπες

ὥρες...

Ἡ Ἰρίνα Φιλίπποβνα ἄκουγε μὲ σοβαρὴ προσοχὴ τὴν κόρη της. Δὲν φαινόταν συγκινημένη ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀτελείωτη ἀπαρίθμηση ποὺ διέγραφε προκαταβολικὰ τὸ μαρτύριο τοῦ παιδιοῦ της. Θὰ ἔλεγε ἀπεναντίας πὼς τῆς ἔδινε θάρρος, δύναμη, πίστη. Κι ὅταν ἡ Ὀλγα σῶπασε ἐξαντλημένη, τὴν πλησίασε ἡ μητέρα της, χάιδεψε τὰ μαλλιά της μὲ ἀργὴ κίνηση καὶ εἶπε παραδόξως γαλήνια:

– Μὴ φοβᾶσαι, ἀγάπη μου. Δὲ θὰ τοῦ κάνουν τίποτα.

Πῆγε καὶ κάθισε στὸ προσκέφαλο τοῦ μικροῦ ποὺ τὴν περίμενε ἐναγωνίως, συγκλονισμένος ἀπ' τὸν ἀπόηχο τῶν θορύβων καὶ τῶν στεναγμῶν ποὺ ἔφταναν ὡς αὐτόν. Τὸ βλέμμα τῆς μητέρας του ἔπεσε στὰ μάτια του τόσο φωτεινό, τόσο ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε ἀνησυχία ποὺ ἐπέφερε χαλάρωση στὸ πρόσωπο τοῦ τραυματία. Ἐκείνη τοῦ μίλησε, ἄλλαξε τὴν ἐπίδρασή του γιὰ νὰ δροσίσει τὸ καυτό τραῦμα, βάζοντας στὶς φροντίδες της κάτι τὸ πιὸ σοβαρό, πιὸ πλατὺ καὶ πιὸ ὠραῖο κι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ μητρικὴ ἀγάπη, κάτι τὸ θεϊκὸ καὶ τὸ τρομερὸ μὲ τὴ δύναμη τῆς γλυκύτητας.

Ἐν τῷ μεταξὺ παρακολουθοῦσε, λεπτὸ πρὸς λεπτό, τὴ χλωμὴ πτώση τοῦ ἡλίου. Ὅταν τὸ δειληνὸ ἔδειξε στὰ παράθυρα τοῦ δωματίου τὴ μελαγχολικὴ ὄψη του, εἶπε μὲ τρυφερὴ εὐθυμία:

– Πρέπει νὰ κοιμηθεῖς, μικρέ. Τὸ συνέστησε ὁ γιατρός καὶ μοῦ ἔδωσε ἕνα ἡρεμιστικὸ ὑγρὸ γιὰ σένα. Θὰ σοῦ τὸ ἐτοιμάσω.

Σηκώθηκε κι ἔριξε σ' ἕνα φλιτζάνι ὅλο τὸ περιεχόμενο μιᾶς φιάλης λάβδανο. Προτοῦ ὅμως νὰ προσφέρει στὸ παιδί τὸ θανατερὸ πιτό, τὴν κατέλαβε ὑπέρτατη ἀδυναμία, ποὺ πῆρε τὴ μορφὴ τρελῆς ἐλπίδας. Διέσχισε τὸ δωμάτιο ὅπου ἡ Ὀλγα μὲ τὸ κεφάλι της καλυμμένο ἀπὸ τὰ χέρια της, παρέμενε πετρωμένη, καὶ μισάνοιξε τὴν πόρτα. Ὁ τσεκιστὴς ἦταν πάντοτε ἐκεῖ, καπνίζοντας ἕνα τσιγάρο. Τότε ἡ Ἰρίνα Φιλίπποβνα δὲν δίστασε ἄλλο.

Ἐπανεῆλθε στὸ δωμάτιο τοῦ μικροῦ, ἔσκυψε ἀπὸ πάνω του, φίλησε τὰ βλέφαρά του μ' ἐξαντλημένη, καταρρακωμένη, ἀπέραντη γλυκύτητα καὶ τὸν βοήθησε νὰ πιεῖ.

Ὅστερα περίμενε ἀδιάφορη τὸν ἐρχομὸ τῶν τσεκιστῶν.

* Τίτλος πρωτοτύπου «L'Enfant qui revint», *La steppe rouge*, Gallimard/folio, 1923, σσ. 85-101.